

ОБРАЗ АЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСЬКОГО В ОБ'ЄКТИВІ ОЛІВЕРА СТОУНА

М. Ю. Чурбанова, Р. О. Литвиненко

Анотація. У даному дослідженні проаналізовано образ Александра Великого в художньому фільмі «Александр» 2004 року, автором якого виступив всесвітньовідомий режисер Олівер Стоун. Також досліджено причини провалу фільму одразу після виходу, хвилю критики як від професіоналів, так і з боку звичайних глядачів, стосовно сценарію, режисури, підбору акторів на головні ролі. У пропонованому сюжеті аналізується з багатьох аспектів «історичність» образу Александра Македонського, роль якого виконав ірландський актор Колін Фаррелл.

Ключові слова: Давня Греція, Александр Македонський, кінематограф, публічна історія.

До часу виходу стрічки «Александр» на екрани О. Стоун вже двічі був призером премії Оскар за фільми «Народжений четвертого липня» (1989) і «Взвод» (1986). Саме «Взвод» зробив ім'я Олівера Стоуна відомим кожному американцеві, а згодом і всій Європі. Протягом наступних 10-ти років він випускав по фільму щороку. На 2004 рік режисер набув світового імені, майже кожен його фільм ставав хітом. Але з «Александром» все сталося з точністю до навпаки. Тоді, 2004 року, О. Стоун пробував себе в історичному жанрі, до цього більшість його картин склали військові, соціальні та політичні драми, елементи документалістики. Але, можливо, стрічка й була приречена на провал: більше 10 років О. Стоун намагався зняти свого «Александра», студії відмовлялися йому, фільм виходив занадто дорогим та довгим, актори відмовлялися від ролі. Тільки Warner Brothers наважився узгодити сценарій, сподіваючись на шалений касовий успіх. Але фільм чекав комерційний провал – при витрачених на зйомки \$ 155 мільйонів (не враховуючи 40 мільйонів, витрачених на рекламу) він зібрав у прокаті лише \$ 165 мільйонів. У провалі звинувачували насамперед натяки на бісексуальність Олександра.

Рис. 1. Александр із другом Гефестіоном (за: [5])

TheGuardian в рецензії на стрічку писав таке: «Александр Стоуна отримав величезну удачу у своїх сценах битви та сильне, амбітне відчуття геополітичного масштабу. Фортуна надає перевагу сміливим, про що фільм не перестає нагадувати нам, і фортуна сприяла

Стоуну з певним успіхом. Але інтимна історія Александра замацала (фільм). Цар Фаррелла не має права дозрівати або розвиватися <...> Володіючи невдалою вірністю солдата, Стоун захищає Олександра від переживань невдач, які формують персонажів» [1].

Що в даному випадку викликає особливий інтерес, то це абсолютно схожі відгуки від критиків як у Європі, так і США. Дійсно, схоже, що на початок 2000-х на широких екранах фільм навіть з елементами гендерної тематики не чекав на успіх (виняток склала хіба що стрічка «Горбата гора», яка отримала Оскар 2006 року). Про це також свідчить остаточний «Final Cut» «Александра» від О. Стоуна, який з'явився на дисках лише у 2013 році. Повна версія фільму включає в себе відверті гомосексуальні сцени, які остаточно поклали кінець питанням, чи є «Александр Великий – бісексуалом?». Обертаючись назад, О. Стоуну варто було «шокувати» світ одразу виходом остаточної версії, яка виглядає цілком закінченою епічною історією, яку вже не можна звинуватити в уривчатості. Але різка хвиля критики потягнула за собою й судові тяжби, тоді афінські адвокати мали дослідити фільм на предмет «гомосексуальних сцен», і врешті-решт, засудили О. Стоуна [2]. Головні обрані О. Стоуном актори також не задовольнили глядачів: за їхніми словами, ірландський актор ніяк не здатний зіграти великого грека Александра, більше того, актор не є надто відомим [3]. От, що пише рецензент на цю тему: «Колін Фаррелл грає його (Александра) з природним ірландським акцентом... Однак, як не дивно, щоб приховати будь-яку аномалію, Стоун змушує Вела Кілмера, який грає ... короля Філіппа, говорити з ірландським акцентом, а Джарерду Лэто доводиться робити те ж саме... Цікаво, що його грізна мати Олімпія ... говорить так, нібито вона управляє італійським рестораном. Це одне з найстрашніших уявлень в кіно: вона схожа на маму Ентоні Перкінса в «Псіхо» [1].

Рис. 2. Александр із Олімпією та Філіппом II (за:[5])

Роджер Еберт з Chicago Sun-Times писав у своєму огляді: «[Ми] вітаємо сцени битви, помпезності та обставин, тому що принаймні на деякий час ми вільні від нескінченного оповідання історика Птолемея» [4]. Рецензії на IMDb, RottenTomatoes також оцінюють фільм скоріше негативно, посиляючись на розтягнутість хронометражу, подібність мильній опері, мляву та невражаючу гру таких акторів, як Анджеліна Джолі, Ентоні Хопкінс, Різ

Маєрса та інші. Так, Гефестіон (зіграний оscarоносним виконавцем Джарердом Лето) був все-таки не надто відомим в амплуа актора. Олімпія (зіграна Анджеліною Джолі) була майже ровесницею Коліну Фарреллу, але грала мати Александра. Попри таку негативну реакцію, критики відзначали й позитивні моменти: масштабність зйомок, якісні батальні сцени, костюми та грим, гра Вела Кілмера (якому було відведено значущу роль Філіппа II) [5; 6].

Не беручись оцінювати «правомірність» грати грека ірландському актору, відзначимо зовнішню схожість Коліна Фаррелла з описами Александра, наданими Аеллесом, Аристотелем, Плутархом [7]. Хоча до сьогодні питання зовнішності Александра залишається суперечливим, О. Стоун звертався до автентичних джерел, малюючи образ свого «Александра»: невисокий, але з добре розвиненим тілом і м'язами, світлошкірий та білявий. З точки зору «історичності» образ Александра треба вважати блискучим і дуже близьким до писемних джерел [8; 9]. О. Стоун створив набагато більше, ніж «історичний блокбастер» – біографічне оповідання-роздум про роль однієї людини у світовій історії. Трагедію сильної людини, яка володітиме величезною силою і яка ж не може розпорядитися потрібним чином, бо Александра мрія кличе до подальших звершень. Але людська сила та могутність має свою межу – і тоді мрійник, герой, полководець має ставати тираном, підозрюючи змову буквально у всьому («Змова пажів»), звинувачуючи своє найближче оточення. Аналіз цієї метаморфози став головним завданням режисера, і О. Стоун виконав її. І абсолютно дивно бачити негативні відгуки на кшталт «кіно є більше документальним, ніж історичним», адже їх лишають кінокритики, а не професійні історики. Наприклад, аналітик з історії Давньої Греції Ангелос Ханіотіс наполягає на тому, що, попри його недосконалість, історики та студенти-історики мають «багато чому навчитися», «вивчаючи та обмірковуючи» фільм О. Стоуна. Він доходить висновку, що як «кінофільм, який фіксує дух часу давньогрецької епохи, <...> жоден фільм <...> не може конкурувати з «Александром» Олівера Стоуна» [10]. Найголовнішими історичними «влученнями», треба вважати еволюцію особистості молодого Александра, від залежного від жорстоких батьків юнака до великого царя, який став тираном і деспотом, під тягарем шаленої влади. Відносини з батьком та матір'ю розкриті в тій мірі, як це необхідно (а також самі характери Олімпії та Філіппа II), а також їхні риси характеру, які безпосередньо перейшли до самого Александра. Чудово проглядається, як за величезними територіями, захопленими Македонським, скривається й неповага, й абсолютне неприйняття та нерозуміння аборигенами грецької культури та цінностей; як відвертається від царя військо і найближчі товариші, коли він бере шлюб з іноземною принцесою Роксоланою, переймає чужі грекам традиції; приступи параної та божевілья, нарцисизму, які найяскравіше проявилися саме після смерті Гефестіона, в останні роки його життя.

На сьогодні фільм вже отримав статус культового. Нарешті, твори О. Стоуна остаточно визнані, бо з його об'єктиву, як не історика, а як зацікавленого творця, вийшов беззаперечно епічний образ Александра Великого, в багатьох аспектах схожого з реальною історичною постаттю.

Abstract. This study analyses the image of Alexander the Great in the 2004 feature film *Alexander*, written by world-renowned director Oliver Stone. The reasons for the film's failure immediately after its release, the wave of criticism from both professionals and ordinary viewers regarding the script, direction, selection of actors for the lead roles were also investigated. This article analyses the "historicity" of the image of Alexander the Great, in many respects, played by Irish actor Colin Farrell.

Keywords: Ancient Greece, Alexander of Macedon, cinematography, public history.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Alexander* – review. *TheGuardian*: веб-сайт. URL: <https://www.theguardian.com/film/2004/dec/31/1>
2. Too gay for Greeks: Lawyers threaten «Alexander» suit. *CNN*: веб-сайт. URL: <http://edition.cnn.com/2004/LAW/11/25/alexander>
3. *Alexander*. *RollingStone*: веб-сайт. URL: <https://www.rollingstone.com/movies/movie-reviews/alexander-2-104917/>

4. «Alexander» not so great. *RogereBert*: веб-сайт. UPL: <https://www.rogerebert.com/reviews/alexander-2004>.
5. Alexander (2004). *Imdb*: веб-сайт. User Reviews. UPL: <https://www.imdb.com/title/tt0346491/reviews>.
6. Alexander (2004). *RottenTomatoes*: веб-сайт. UPL: <https://www.rottentomatoes.com/m/alexander>.
7. Krzysztof Nawotka. Alexander the Great. Cambridge Scholars Publishing. 2010. P. 43.
8. Arrian. The Campaigns of Alexander. Translated by Aubrey de Sélincourt, Penguin Classics. 1971. P. 432.
9. Green Peter. Alexander the Great and the Hellenistic Age. London: Phoenix. 2007. P. 272
10. Making Alexander Fit for the Twenty-first Century: Oliver Stone's Alexander. *Academia*: веб-сайт.
11. Epic Alexander dyes a death with critics. *TheGuardian*: веб-сайт. UPL: <https://www.theguardian.com/film/2004/nov/25/news>

УДК 327.94(420)

РОЛЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

А. В. Шевченко, М. І. Прихненко

Анотація: У цій статті розглянуто роль Сполученого Королівства в рамках російсько-української війни та її вплив на міжнародну позицію після наслідків BREXIT. В процесі дослідження були використані наступні методи та підходи: системний підхід, який надав можливість розглянути явище, що вивчається у якості цілісної елементу, методи індукції та дедукції та діалектичні методи дослідження. Авторкою зроблені висновки про можливість для Великої Британії проявити свій лідерський потенціал на міжнародній арені, що дозволить їй пом'якшити складні наслідки BREXIT, сформувати імідж гаранта безпеки та надійного партнера для будівництва нових комунікацій, підвищення її провідних позицій та можливостей реалізації плану «Глобальної Британії».

Ключові слова: Велика Британія, «Глобальна Британія», BREXIT, Україна, ЄС.

«Британія не може і не буде просто дивитися на
огидну і варварську атаку росії на Україну», –

*Борис Джонсон,
прем'єр-міністр Великої Британії*

Військове повномасштабне вторгнення росії на територію України – це не просто війна між державою, яка прагне розвивати демократію, жити у вільній країні, тому сміливо протистоять агресору й бореться за власні права і цінності, та авторитарною державою на чолі з диктатором, який не хоче втратити контроль над Україною, тому негуманними діями у вигляді «мирної спецоперації» прагне залякати й змусити відмовитись від європейського майбутнього; зараз, що ми бачимо – великий міжнародний конфлікт, результат якого безпосередньо вплине на велику кількість держав та на їх провідні позиції. росія кинула виклик усьому колективному Заходу, погрожуючи встановити свій контроль над ними, що у свою чергу поставить на порядок денний питання перерозподілу сфер впливу: «Це вже не про Україну і росію», – Джо Байден, президент США [3].

Європейські держави одноголосно засудили дії росії, ввели й вводять пакети санкцій, надають гуманітарну й військову допомогу та приймають тисячі біженців з території України. Але потрібно брати до уваги, що їх позиції – це не просто бажання захистити Україну, кожна із держав розуміє важливість «витримати» тиск з боку найбільшої країни світу, щоб «руській мір» не завітав до них, що автоматично призведе до Третьої світової війни. Розглядаючи кейс з Великою Британією, можна чітко окреслити: її позиція проста – знайти нових партнерів та збільшити вплив в Європі після виходу з ЄС. Але спершу, ніж відповісти на те, чи вдасться їй досягти цього – потрібно визначити її становище після BREXIT.

Після референдуму 2016 р. правління Британії розпочало використовувати термін «Глобальна Британія», як назва стратегії, яка буде основою зовнішньої політики після BREXIT: «По-справжньому глобальна зовнішня політика», – прем'єр-міністр Б. Джонсон [10]. У грудні